

Anmeldelser og litteraturnyt

Ved arkivar, cand. mag. Hans Chr. Bjerg, universitetslektor, cand. mag. Gerda Bonderup, arkivar, cand. mag. Ib Gejl, universitetslektor, mag. art. Sv. E. Green-Pedersen, dr. phil. G. Japsen, arkivar, cand. mag. Finn H. Lauridsen, universitetslektor, cand. mag. Niels Lund, bibliotekar, dr. phil. Helge Søgaard og stud. mag. Uffe Østergaard.

Just Rahbek: *Dansk militærpolitik fra Tronskiftet i 1839 til Krigens udbrud i 1848.* (Universitetsforlaget i Århus, 1973). 301 s.

I Just Rahbeks disputats bliver den danske militærpolitik i det tiår, der sluttede med krigens udbrud i 1848, for første gang gjort til genstand for videnskabelig behandling.

Efter den indledende oversigt over tiden fra 1814 til Frederik VI's død samles fremstillingen om militærpolitik og forsvarsdebat i to afsnit, henholdsvis under Christian VIII og under Frederik VII (indtil udgangen af marts 1848). Inddelingen efter kongernes regeringstid er konventionel og ikke indholdsmæssig begrundet, men falder ved skæbnens gunst næsten sammen med det, der er sagens kerne, nemlig militærpolitikken før og efter revolutionens udbrud i 1848.

Forfatteren gør det klart, at de danske statsmænd så monarkiets militærpolitiske hovedproblem i at forhindre en gentagelse af katastrofen i 1807, og han påviser, at den stadige spænding mellem Rusland og England og den deraf følgende fare for en besættelse af København og Sjælland bevirkede, at den forsvars-

politiske opmærksomhed især samlede sig om denne del af riget. I forbindelse hermed argumenterer han for den tanke, at Københavns forsvar ikke blev styrket, fordi regeringen frygtede, at en sådan udbygning kunne føre til storpolitiske forviklinger.

Regeringen så garantien for rigets sikkerhed i et godt forhold til Europas konservative magter. Over for faren for et slesvigholstensk oprør satte den sin lid til støtte fra Det tyske Forbund. Den nationalliberale opposition ivrede for en udbygning af Østdanmarks forsvar ud fra den betragtning, at Rusland uundgåeligt ville være Nordens og det kommende konstitutionelle Danmarks hovedfjende. Man undrer sig over, at de nationalliberale med deres ejderdanske program ikke satte faren fra syd øverst, og det føles som en betydelig mangel, at forf. ikke har foretaget grundigere undersøgelser af de nationalliberales storpolitiske forestillinger i denne sammenhæng. Det er ikke en tilfredsstillende forklaring, at de nationalliberale stak hovedet i busken over for konsekvenserne af deres politik eller at antyde, at »fra Oppositionens Side kunde man maaske ud

fra Opfattelsen af at Ejderpolitikken var den rette, være tilbøjelig til at underkende Farerne fra Syd og tilsløre disse« (s. 90).

Det gamle grundlag for landets militærpolitik blev også fastholdt, efter at den franske revolutions sejr i 1848 havde øget den almindelige frygt for en europæisk krig mellem øst og vest. Først da Hjøvsbudskaberne om Metternichs fald og om det oprørske slesvigholstenske møde i Rendsborg indtraf i København den 20. marts, var grunden slået bort under den konservative politik.

Forfatterens minutjuse redegørelse for martsministeriets militære dispositioner i den første uge af dets regeringstid og gendrivelsen af gamle agitatoriske påstande herom fra slesvigholstensk side udgør sikkert bogens mest fængslende afsnit. Det påvises, at de nationalliberale ministre fortsat håbede, at det slesvigholstenske spørgsmål kunne ordnes ad forhandlingens vej. De besluttede den 25. (!) marts, at Rendsborg fæstning skulle rømmes, og så sent som den 28. marts ønskede de åbenbart kun at lade de danske tropper rykke ind i Nordslesvig.

Med de danske styrkers besættelse af nordslesvigske østkystbyer slutter bogen, men forfatteren har ikke ret i at mene, at krigen dermed var brudt ud. Slaget ved Bov blev først udkæmpet ti dage senere. Alt tyder på, at der endnu på dette tidspunkt var stærke politiske kræfter i begge lejre, der ønskede at undgå krigen på basis af Slesvigs deling. Hvornår og hvorfor blev den skæbnesvangre beslutning om at foretrække en militær afgørelse truffet? En undersøgelse af denne sidste fase i treårskrigen militærpolitiske forhistorie har vi endnu til gode.

Det kildemateriale, fremstillingen

hviler på, er overvejende arkivstof, og det udnyttes med al ønskelig omhu og akkuratelse. Just Rahbek gør imidlertid selv opmærksom på, at der her er tale om et emne, hvor de afgørende overvejelser og motiver meget ofte ikke blev nedfældet på papir. De indiciebeviser, vi må affinde os med, er gennemført med forfatterens sædvanlige soberhed, men de må i enkeltheder være åbne for debat.

To resultater af Just Rahbeks forskning synes at stå som varige landvindinger: 1) Både regering og opposition regnede helt frem til den 20. marts 1848 med, at den afgørende trussel mod Danmarks eksistens var landets inddragning i en storkrig mellem England og Rusland. 2) Hverken regering eller opposition regnede med, at spændingen i Hertugdømmerne ville udvikle sig til en krig; før revolutionen i Tyskland stode alle på Det tyske Forbunds pacificerende indflydelse, og efter den 21. marts troede den nationalliberale regering, at der kunne opnås en fredelig ordning med et nyordnet Tyskland.

Som alle gode historiske værker rører også denne bog ved problemer, hvis løsning trænger sig på. Her skal kun nævnes, at Just Rahbeks disputats har gjort det klart, at der savnes en undersøgelse af de slesvigholstenske revolutionæres militærpolitiske overvejelser og beslutninger, og at det er på tide, at vore historikere går i gang med at skrive nationalliberalismens historie i Danmark.

G. Japsen